

Kootwijkerzand: voor natuur en mens

Het Kootwijkerzand, een natuurterrein van SBB, bestaande uit onder meer heide, stuifzanden en bos, is vrij toegankelijk voor wandelaars. Het is per auto bereikbaar aan de westzijde, via een geasfalteerde weg. Daar ligt ook de parkeerplaats, van waaruit een wandelroute (3 km) loopt, die ook leidt naar een uitzichtoren. Vrijwel alle andere toegangswegen zijn gesloten voor gemotoriseerd verkeer. De ervaring leert, dat circa 80% van de bezoekers van het Kootwijkerzand van eerstgenoemde voorzieningen gebruik maakt en het gebied niet verder in gaat. De rustiger delen, waar kwetsbare soorten als de Duinpieper voorkomen, liggen zover van deze voorzieningen af, dat er als het ware vanzelf van zonering sprake is. De locatie van de voorzieningen is natuurlijk wel een bewuste keuze van SBB geweest. Kortom, er wordt tegemoet gekomen aan zowel de natuur als de mens.

76

over een nieuw beheersplan, over de beste manier om beheersmaatregelen uit te voeren of over nieuwe recreatievoorzieningen. Inmiddels zijn er verspreid over Nederland meer dan 50 gebruikersgroepen actief.

De natuur speelt in Nederland een essentiële rol bij de handhaving van een gezond leefmilieu en biedt rust, ruimte, ontspanning en inspiratie. Anderzijds is in een land waar de druk op de ruimte zo groot is als in Nederland, menselijke betrokkenheid bij het beschermen en waar nodig herstellen en ontwikkelen van natuur onmisbaar.

In die omstandigheden kan op lange termijn de natuur alleen door betrokkenheid van mensen in stand worden gehouden. Staatsbosbeheer ziet actief werken aan die betrokkenheid als een van zijn belangrijkste opgaven.

P. Bakker en H. Hekhuis werken bij de afdeling Terreinbeheer van Staatsbosbeheer.

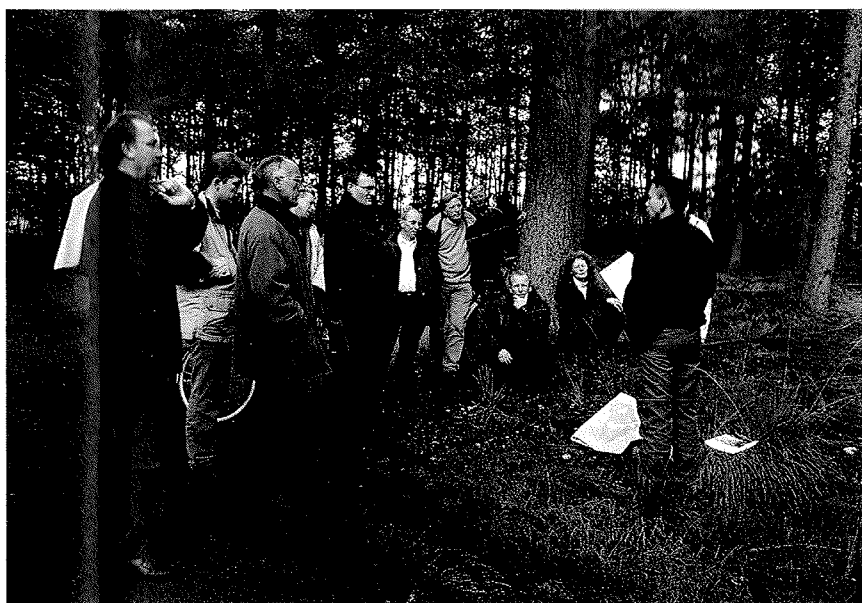
OMGAAN MET DE WENSEN VAN HET PUBLIEK

J. Walter

Ook bos- en natuurgebieden zijn onderdeel van de samenleving. Dat heeft gevolgen voor de beheerder. Hij zal rekening moeten houden met de wensen en opvattingen van bezoekers, omwonenden, belangengroepen. Hoe ga je om met hun wensen? Wanneer pleeg je overleg en met wie? In dit artikel vertellen enkele beheerders over hun ervaringen.

"Met goed luisteren en het serieus nemen van de mensen die je terrein bezoeken, is veel te bereiken", aldus Poul Hulzink, hoofd terreinbeheer van het Goois Natuurreservaat. "Dat zeg ik ook altijd tegen mijn boswachters. Leg uit, luister en blijf vriendelijk. Een goede relatie met het publiek is voor je draagvlak van groot belang", aldus Hulzink. "Daarom organiseren we maandelijks één of twee thema-excursies. Daarnaast kennen we onder meer een Nieuwsbrief en een website. In principe zorgen we voor voorlichting vooraf bij beheersmaatregelen, waarvan verwacht kan worden dat die tot reacties van de regelmatige bezoekers zullen leiden. Dat doen we door middel van persberichten en informatieborden. Zo kan je mogelijke frustraties van gebruikers/omwonenden 'afvangen'. Maar het is niet altijd te voorzien of en zo ja, hoe

mensen zullen reageren. Soms moet je de zaak dan alsnog goed communiceren. Dat was het geval toen in het kader van het heidebeheer de opslag van berken werd verwijderd. Veel bezoekers waardeerden die bomen juist door hun landschappelijke schoonheid. Toen is speciaal terreinbezoek voor de buurtvereniging georganiseerd, waarbij wij onze verantwoordelijkheid voor het heidebeheer hebben kunnen uitleggen". Met enige trots vertelt Hulzink over een uitgekend 'hondenbeleid', waarin is vastgelegd waar honden los mogen en waar en wanneer zij aangelijnd moeten zijn, bijvoorbeeld, in de broedtijd. Binnenkort gaat een nieuw - in ons land wellicht uniek - beleid van start wat betreft het los lopen in begrazingsgebieden. "Het is een compromis, waarbij alle partijen, dus wijzelf, kynologenclubs en de individuele

Excursies zijn het meest effectieve middel om het contact met het publiek goed te houden. Laat de mensen zien wat je van plan bent en wat er gebeurt. Foto: Hans Dekker.

hondenbezitter, zich zullen moeten inspannen om goed vorm te geven aan de gezamenlijke verantwoordelijkheid”.

Scherpe kantjes

Ook de terreinbeheerders van de gemeente Den Haag hebben een goede relatie met de bevolking hoog in het vaandel. “Excursies zijn daarvoor het meest effectieve middel”, aldus Michiel Houtzagers, beleidsmedewerker van de Haagse Dienst Stadsbeheer. “Laat de mensen zien wat je van plan bent en wat er gebeurt. Wij hebben intensief contact met de meest betrokken groene organisaties, zoals de AVN (Algemene Vereniging voor Natuurbescherming voor 's-Gravenhage e.o.), de Haagse Vogelbescherming, de KNNV en dergelijke. Zij hebben immers veel kennis en zijn betrokken met wat er in de terreinen gebeurt.

Ook wijkorganisaties worden intensief betrokken bij het groenbeheer. Zij zijn belangrijke ambassadeurs richting omwonenden. Wij proberen ook individuele bezoekers (wandelaars, fietsers, joggers e.a.) zoveel mogelijk bij het

Wijkorganisaties kunnen intensief betrokken zijn bij het groenbeheer maar ook individuele bezoekers (wandelaars, fietsers, joggers e.a.) kunnen soms meepraten over het beheer. Foto: Hans Dekker.

Bosbezoek

Circa 80% van de Nederlanders zegt wel eens een bos- of natuurgebied (waartoe ook de grotere recreatieprojecten worden gerekend) te bezoeken. Het totaal aantal bezoeken wordt geschat op 200 tot 250 miljoen per jaar. Bos- en natuurbezoek vindt voornamelijk in groepsverband plaats. Driekwart van het bosbezoek geschiedt in familie/gezinsverband. De grootte van de groep bedraagt gemiddeld 2,5 - 4 personen.

De grootste groep bezoekers is tussen de 30 en 50 jaar oud, maar de algemene trend van de 'actieve ouderen' is ook hier te bespeuren. De grootste groep bezoekers bestaat uit de middelbaar opgeleiden, het aantal hoogopgeleiden is relatief groot en het aantal laagopgeleiden relatief klein.

Voor zover de eerste generatie allochtonen 'lekker naar buiten gaat', zoekt zij het openbaar groen in de stedelijke omgeving op. Bij de tweede generatie is een kleine toename te bespeuren wat betreft het opzoeken van de natuur. Dit betreft dan vooral recreatieterrainen buiten de stad.

Mensen zoeken in de natuur vooral rust en stilte. Men wil het liefste een plek 'waar de hectiek van alledag niet doordringt', aldus het onderzoek 'Mensenwensen' (Reeks Operatie Boomhut nr.6). Ook is het beleven van afwisseling in het landschap een belangrijk motief. In het Boomhut-onderzoek komt ook naar voren, dat er mensen zijn met een voorkeur voor typisch landgebonden natuur (bos, hei e.d.) en mensen met een voorkeur voor typisch watergebonden natuur (kust, meren en plassen). In een onderzoek naar struinnatuur (robuuste, ruige natuur) werd geopperd dat de potentiële doelgroep 'struiners' hoogstens 10% van de bevolking zou bedragen

beheer te betrekken. Als gemeente gaan wij echter ook verder dan alleen maar informeren. In samenspraak met belangenverenigingen en afzonderlijke burgers worden bijvoorbeeld beheervissies opgesteld. Mensen praten dan met elkaar in plaats van alleen tegen de gemeente. Door dit overleg gaan de scherpe kantjes er vaak af en worden er goede oplossingen gevonden”, zo vertelt Houtzagers.

“Verder brengen we folders en brochures uit, bijvoorbeeld over bepaalde vormen van beheer, zoals bosbeheer. Het omzagen van gezonde bomen in een stad als Den Haag kan, ondanks veel communicatie, toch nog tot commotie leiden. Persberichten en informatie op internet zijn natuurlijk ook middelen, die we benutten om mensen te informeren. Tot slot overleggen wij intensief met het bestuur, want daar maakt men de keuzes en zij worden daarop aangesproken. Communicatie en netwerken zijn dan ook een belangrijk onderdeel van ons stedelijk groenbeheer.”

Conserverend beheer

"We hadden aan met name de boeren uit de omgeving wel wat uit te leggen, toen we een voormalig stuk landbouwgrond omzetten in een natuurontwikkelingsgebied. Dat was begrijpelijk, omdat enkelen destijds nog aan de ontginning hadden meegedaan". Aan het woord is Ger Verwoerd, beheerder van het Landgoed Staverden. "Maar mijn ervaring, ook met het publiek, de bezoekers in het algemeen is, dat je met goed vertellen en uitleggen veel kan bereiken en begrip voor je maatregelen kunt krijgen. Dat kan gaan over het aanleggen van een nieuw pad of het laten dichtgroeien van een stuk bos. Het kappen van bomen wil ook nog wel eens tot vragen leiden, maar zoals gezegd, een goede uitleg lost veel op."

"Omdat je als landgoed eigenlijk een vrij conserverend beheer voert en geen grootschalige veranderingen nastreeft, heb je ook niet veel zaken, waarover conflicten kunnen ontstaan. Natuurlijk maken we in voorkomende gevallen ook dankbaar gebruik van de plaatselijke media. Wat wel regelmatig een probleem vormt, is het dumpen van afval. Vooral omdat er een aantal openbare wegen door het landgoed loopt, wil men in de bosrand nog wel eens wat kwijt aan bijvoorbeeld tuinafval. We ruimen alles zo spoedig mogelijk op, want rommel trekt rommel aan", aldus Verwoerd. "We merken het vooral als een gemeente in de regio een afvalheffing invoert.

Last van honden? "Over het algemeen niet, zij moeten zijn aangeliend. Maar loslopende, struinende honden van omwonenden zijn wel hinderlijke stroppers. Over het algemeen hebben we echter geen negatieve ervaringen met het publiek".

J. Walter is werkzaam bij het EC-LNV en is redactielid van het Vakblad Natuurbeheer.

Vereniging Natuurmonumenten en het publiek

KITEN, KAMELEN EN KLAPEKSTERS

A. Duijndam en L. Schröder

De tijd dat reservaten beschermd werden door hekken en bordjes, ligt ver achter ons. Mensen moeten kunnen genieten van de natuur, omwille van het welzijn van de mens en omwille van het draagvlak voor de natuurbescherming. Natuurmonumenten ziet zichzelf dan ook als gastheer. Maar dat is niet altijd even makkelijk: de wensen van de gasten en de draagkracht van het natuurgebied zijn soms niet in evenwicht. Over het balanceren van een terreinbeheerder.

In 2005 viert Natuurmonumenten haar eeuwfeest. Al bijna 100 jaar koopt de vereniging waardevolle natuurgebieden aan en beheert ze, om zo belangrijke natuurwaarden, cultuurhistorische waarden en landschappen te beschermen en voor ons land te behouden. Maar ook omwille van het welzijn van de mens. Zo is dat in de statuten vastgelegd. Ruim 90% van de natuurgebieden is dan ook vrij toegankelijk op wegen en paden. En dat is in het drukke Nederland geen eenvoudige opgave. Steeds meer mensen willen recreëren in een beperkte ruimte, met steeds nieuwe wensen. Datt brengt Natuurmonumenten soms in een lastig parket, want de vereniging is natuurbeschermmer en gastheer tegelijk. En de gastenlijst is lang en divers. Van rustzoekers tot buggykitters, van mountainbikers tot vogelaars. En zelfs van kamelendrijvers kijken de beheerders niet meer op.

Natuurkwaliteit

In 1999 heeft Natuurmonumenten haar visie op recreatie in haar gebieden vastgelegd in de recreatienota "Genieten van de natuur". Centraal in deze visie staat de kwaliteit van de natuur. De recreatiedoelstellingen van Natuurmonumenten zijn dan ook dienstbaar aan de natuurdoelstellingen. Dat wil zeggen dat het bezoek aan de gebieden van Natuurmonumenten moet bijdragen aan draagvlak voor natuurbescherming in het algemeen en het werk van Natuurmonumenten in het bijzonder. Bovendien mag het functio-

neren van levensgemeenschappen niet lijden onder het bezoek. Dit betekent in een enkel geval dat het gebied niet is opengesteld vanwege de aanwezigheid van kwetsbare, verstoringgevoelige fauna (zoals gladde slang, das en grofwild) op een kleine oppervlakte. Kwetsbare vegetatie vormt geen reden voor het afsluiten van een geheel natuurgebied. Daarnaast gaat het Natuurmonumenten niet om de kwantiteit van het bezoek, maar juist om de kwaliteit. Niet zo veel mogelijk bezoekers nastreven, maar wel graag een bijzondere en inspirerende ervaring bieden.

Horen, zien, ruiken en voelen

In onze drukke Nederlandse maatschappij is deze keuze niet eenvoudig. Mensen zien de natuur steeds meer als het decor voor tal van activiteiten, waar elders geen ruimte (meer) voor is. Dat hoeft geen probleem te zijn, totdat bezoekers geen rekening meer houden met de kwetsbare waarden van het gebied. Of met elkaar. Het zijn deze situaties die vragen om verantwoordelijkheid en gastheerschap van Natuurmonumenten. De kaders hiervoor zijn vastgelegd in de recreatienota. Daarin spreekt de vereniging haar voorkeur uit voor vormen van recreatie, waarin natuur- en landschapsbeleving centraal staan. Dat betekent dat voorrang wordt gegeven aan die recreatievormen, die de meeste mogelijkheden bieden voor zintuiglijke waarneming: horen, zien, ruiken en voelen. In droge gebieden is dat wandelen, in natte gebieden kanoën en roeien. In grotere